

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht no. 9 - 1972
(Tijdvak van 1-9-1972 t/m 30-9-1972)

I N H O U D

No. 1.114.398

	blz.
"Nieuwe oriëntering" opnieuw actueel	1
Verkiezingen in Alkmaar en Sint Pancras	4
Waarheidfestival 1972	5
Verkiezingscampagne en financiën	7
Kandidatenlijst voor Tweede Kamerverkiezingen	8
De BHW in actie tegen de inflatie	9
Enkele trends en gegevens in de Roemeense politiek	11

"Nieuwe oriëntering" opnieuw actueel

De CPN tracht de politiek van "nieuwe oriëntering" weer tot leven te wekken door opnieuw en nadrukkelijk verband te leggen tussen haar op de totstandkoming van een "progressieve regering" gerichte nationale politiek en haar verhouding tot de internationale communistische beweging. "Nieuwe oriëntering" is de term, die de CPN zelf op het 21ste congres in 1964 gebruikte voor een politiek, waarin de relatie van de CPN tot de internationale communistische beweging ondergeschikt werd gemaakt aan het streven om communisten, socialisten en "progressieve gelovigen" in één samenwerkingsverband onder te brengen.

De nieuwe impuls, die de CPN - geïnspireerd door het regeerakkoord tussen Franse communisten en socialisten - aan de eenheidspolitiek heeft gegeven door middel van het manifest "Voor een beter bestaan" (dat op 1 september 1972 in "De Waarheid" werd gepubliceerd - zie vorig MO), houdt in feite in dat de CPN zich bereid verklaart een stuk van haar identiteit op te offeren ten behoeve van de totstandkoming van een werkelijk "progressieve regering", waaraan samenwerking tussen communisten en socialistten ten grondslag ligt.

Zo zeer is men er in de CPN van overtuigd dat de huidige situatie grote mogelijkheden biedt om de socialistisch-communistische samenwerking op gang te brengen, dat de heer De GROOT zelf in een serie artikelen in "De Waarheid" probeert een "openhartige, doch politiek-zakelijke, beheerste dialoog" met de PvdA op gang te brengen. Hij gaat in dit verband in op een aantal tegen de CPN bestaande bezwaren, die naar voren kwamen in een interview met de heer Den UIJL in "De Nieuwe Linie" en in een via de radio uitgezonden discussieprogramma, waaraan onder anderen werd deelgenomen door de partijvoorzitters van PvdA en CPN. De bezwaren gelden, volgens de interpretatie in de artikelenserie, het gebruik van geweld in de klassenstrijd, de functie van de bourgeoisie in de toekomstige maatschappij, de interne partijopbouw van de CPN en de relatie van de CPN tot de internationale communistische beweging.

De "Waarheid"-scribent doet het voorkomen alsof er inzake deze punten nauwelijks verschil van mening tussen CPN en PvdA zou behoeven te bestaan; ook niet m.b.t. de internationale communistische beweging. In het tweede artikel van de serie wordt uiteengezet, dat ook de CPN met betrekking tot Oost-Europa en de Sowjet-Unie het nodige voorbehoud maakt

en dat de CPN reeds jaren geleden zeer duidelijk heeft verklaard, "dat de vormen en praktijken van het socialisme in de Sowjet-Unie geen voorbeeld voor Nederland kunnen zijn". Ter adstructie van de stelling dat de CPN volkomen zelfstandig haar politiek bepaalt, worden de aanvallen aangevoerd die sinds het begin van dit jaar van Sowjet-zijde op de CPN zijn gedaan. De heer De GROOT zou in zijn artikel ook hebben kunnen verwijzen naar de afwijzing van de in Praag gevoerde politieke processen (op 5 augustus in "De Waarheid") en naar het protest dat in "De Waarheid" (van 5 september 1972) werd aangetekend tegen de speciale behandeling die Joodse Sowjet-burgers zich moeten laten welgevallen.*)

Doordat de CPN haar slechte relatie met de CPSU tracht uit te buiten ten gunste van haar eenheidsstreven, zou de indruk gewekt kunnen worden dat de CPN in een verbetering van haar internationale betrekkingen niet meer geïnteresseerd zou zijn. In feite is dat echter geenszins het geval en blijft de CPN-leiding overtuigd van de noodzaak om met de CPSU tot een modus vivendi te komen. Door zo'n overeenkomst hoopt de CPN-leiding enerzijds te voorkomen dat de CPSU moeilijkheden in de weg zal leggen aan de betrekkingen, die zich ontwikkelen tussen de CPN en andere Westeuropese communistische partijen (met name de CP-Frankrijk) en anderzijds te bereiken dat de CPN niet langer zal bloot staan aan een hinderlijk-kritische begeleiding van haar politiek door de pro-Russisch dissidente groeperingen in ons land.

Dat de aanvallen van de CPSU de CPN toch wel hoog zitten, is gebleken uit de aandacht die in "De Waarheid" besteed werd aan een vraaggesprek van Radio Belgrado met president TITO van Joegoslavië. In dat interview geeft TITO een visie op de Kominternperiode, die in een aantal opzichten strokt met de door de CPN dienaangaande geventileerde opvattingen. De CPN-scribent spreekt er zijn verwondering over uit dat de CPN vanwege zulke opvattingen van Sowjet-zijde heftig werd bekriti-

*) De weigering van de CPN-Tweede Kamerfractie om mee te werken aan de protestbrief, die namens de gehele Tweede Kamer aan de Opperste Sowjet zou worden verzonden, doet in dit verband nauwelijks ter zake. Als argument voor de weigering werd aangevoerd, dat de CPN zich niet over één kam wil laten scheren met partijen die tezelfdertijd voorstander zijn van vrijlating van "de drie van Breda". Op de inhoud van de brief werd geen commentaar geleverd.

seerd, terwijl president TITO, die gelijksoortige opvattingen blijkt te huldigen, met de Lenin-medaille werd begiftigd.

Evenals bij de relatie tot de CPSU het geval is, worden ook de betrekkingen met de CP-Frankrijk - zij het in positieve zin - door de CPN aan de eenheidspolitiek dienstbaar gemaakt, in zoverre dat zij uit het Franse regeerakkoord inspiratie put voor haar streven naar communistisch-socialistische samenwerking in Nederland. Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken dat de relatie met de Franse CP zorgvuldig wordt gecultiveerd.

Zo maakte "De Waarheid" melding van de aanwezigheid van de heer W. NI - als officiële vertegenwoordiger van het partijbestuur van de CPN - op het feest van het Franse partijdagblad "l'Humanité" (op 15 september 1972 te Parijs). Dit betekende in feit de doorbreking van een met betrekking tot manifestaties van andere communistische partijen jarenlang door de CPN gevolgde gedragslijn. Op haar beurt was de Franse CP de enige buitenlandse CP, die door een delegatie op het Waarheidfestival werd vertegenwoordigd. De verdieping van de wederzijdse relatie tussen CPN en CP-Frankrijk houdt natuurlijk verband met de grote belangstelling die de CPN heeft voor het regeerakkoord tussen Franse communisten en socialisten, maar kan ook moeilijk los gezien worden van de verwachtingen die de CPN-leiding koestert ten aanzien van de in oktober te houden conferentie van communistische partijen uit de EEG-landen, waartoe door de CP-Frankrijk het initiatief werd genomen.

Verkiezingen in Alkmaar en Sint Pancras.

De tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen in Alkmaar en Sint Pancras zijn voor de CPN succesvol verlopen. Hoewel minder kiezers hun stem hebben uitgebracht dan bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1970, steeg het aantal op de CPN uitgebrachte stemmen in Alkmaar met ca. 800 tot ca. 2500 en in Sint Pancras met 50 tot 95. Procentueel kwam de CPN in Alkmaar van 7,4 % in 1970 op 10,6 % thans, in Sint Pancras van 2,5 % op 4,5 %. Door dit resultaat verkreeg de CPN in de nieuwe gemeenteraad van Alkmaar 3 zetels, hetgeen voor de partij aanleiding was een wethouderszetel te claimen. In Sint Pancras was het aantal stemmen dat op de CPN was uitgebracht nog onvoldoende om een zetel in de gemeenteraad te verkrijgen.

Hoewel de partijleiding zich realiseert dat bij de verkiezingen de plaatselijke rivaliteiten een belangrijke rol hebben gespeeld - de CPN was nauw betrokken bij een actie van het winkelpersoneel tegen de instelling van een koopavond - meent men toch dat de uitslag een landelijke betekenis heeft, omdat de verkiezingen "plaats vonden op een moment dat het kabinet-BIESHEUVEL schipbreuk heeft geleden" en de kiezers de "overgebleven partijen van het kabinet-BIESHEUVEL en DS'70 een grote nederlaag toebrachten."

Volgens de partijleiding is de belangrijke vooruitgang van de partij in Alkmaar verder te danken aan de met grote inzet gevoerde verkiezingscampagne, die onder leiding stond van het districtsbestuur van het CPN-district Noord Holland-Noord. Deze campagne was niet zozeer gericht op het winnen van stemmen door het z.g. plakken en kalken, maar via een intensieve huis-aan-huis campagne gericht op het winnen van leden en abonnees voor het dagblad De Waarheid. Tijdens de verkiezingscampagne konden 17 nieuwe leden en 52 abonnees op "De Waarheid" worden ingeschreven, waardoor de Alkmaarse CPN-afdeling thans ongeveer 90 leden en 150 Waarheid-abonnees telt.

* *
*

Waarheidfestival 1972

Het Amsterdamse RAI-gebouw (Europahal) stond zaterdag 30 september in het teken van het Waarheidfestival, een feest dat georganiseerd werd door het dagblad "De Waarheid" waar het werken voor partij en krant centraal stond.

De organisatie van het feest was in handen van een commissie, waarvan Roel WA de algehele leiding had. Deze commissie heeft zich de laatste maanden bezig gehouden met de voorbereidingen; o.m. werden er ongeveer 5000 affiches en 100.000 festivalkranten verspreid.

De toegangsprijs tot het festival bedroeg drie gulden (bejaarden half geld en kinderen beneden de 12 gratis).

De openingsrede werd uitgesproken door de heer Paul de GROOT, erelid van het partijbestuur van de CPN. Hij heette de aanwezigen hartelijk welkom en zei dat van deze bijeenkomst een wekroep zal uitgaan tot grote activiteit om bij de a.s. verkiezingen van 29 november de reactie een onherstelbare genadeslag toe te brengen. De spreker riep zijn gehoor op om, samen met de PvdA en alle progressieve gelovigen en jongeren, een eenheid te vormen tegen de dictatuur van rechts. Dit naar het reeds in Frankrijk gegeven voorbeeld, waar de socialistische en communistische partij een gemeenschappelijk program hebben opgesteld als regeeractoord tegenover het bewind van president POMPIDOU.

Namens de Franse Communistische Partij was Gustave AN, lid van het politiek bureau van de PCF, als gast op het festival aanwezig. Na de openingsrede van de heer De GROOT ging AN in zijn toespraak nog nader in op het verbond van socialisten en communisten in zijn land. Hij riep op tot gemeenschappelijke actie van Frankrijk en Nederland tegen het EEG-beleid, waardoor Europa geregeerd wordt door de monopolies en concerns.

Hierna kreeg de voorzitter van de CPN, Henk HOEKSTRA het woord. Deze bracht scherp kritiek op het kabinet-BIESHEUVEL en zei vol goede hoop te zijn op een overweldigende stembusuitslag ten gunste van de CPN op 29 november a.s.

Tot slot hield het Groningse Staten- en Kamerlid MEIS een korte toespraak. Ook hij riep op bij de komende verkiezingen de CPN te steunen; hij twijfelde niet aan de successen, gezien het feit dat het Noorden van het land het rechtse gekonkel moe is.

Voor en na de toespraken kon men zich met het kernisachtige feest bezighouden; er waren alle mogelijke attracties, zoals schiettenten, bal- en blikgooien, waar men zich op de hoofden van politici van het kabinet-BIESHEUVEL kon uitleven. Er traden vele Nederlandse artiesten op. Enige stands waren ingericht om de aanwezigen te informeren over zaken als de oorlog in Vietnam, de geschiedenis van het fascisme in Spanje en de strijd van de Indonesische communisten tegen het generaalsbewind van SOEHARTO.

Een groot deel van de hal was in gebruik als tentoonstellingsruimte, waar o.a. de Vereniging van Beeldende Kunstenaars beeldhouwwerken en schilderijen exposeerde, die tegen rijkssubsidieprijsen werden aangeboden.

Ook het ANJV, de NVB, de uitgeverij Pegasus, het IPSO en de PCE (Spaanse communistische partij) hadden stands ingericht om de aanwezigen over hun activiteiten te informeren.

De gehele dag door werden korte films vertoond van Nederlandse cineasten.

Het feest duurde van 10.00 uur 's morgens tot 18.00 uur.

Bij de uitgangen waren manden geplaatst, waarin men een gift kon deponeren om de financiële lasten van de CPN voor de komende verkiezingen te helpen lenigen. De totale opbrengst was f. 3.547,-.

De eventuele netto-opbrengst van dit festival zal ten goede komen aan het dagblad "De Waarheid".

Verkiezingscampagne en financiën

De verkiezingscampagne van de CPN voor de a.s. Tweede Kamerverkiezingen zal, in vergelijking met vorige keren, door gebrek aan de nodige geldmiddelen een sober verloop hebben. Het gebrek aan financiën is enerzijds een gevolg van het feit dat de partij nog niet op verkiezingen gerekend had en wordt anderzijds veroorzaakt door de moeilijke financiële positie van het dagblad "De Waarheid". Dat laatste was er reeds oorzaak van dat de taakstelling van de financiële campagne 1972/1973 verhoogd is van f. 400.000,- tot f. 500.000,-. Bovendien is met ingang van 1-9-1972 de abonnementsprijs van het dagblad - voor de tweede keer dit jaar - verhoogd met f. 0,20 per week. (Daardoor is de prijs van een abonnement dit jaar al met 35% gestegen.)

De ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen in Alkmaar gehouden verkiezingscampagne zal als voorbeeld dienen voor de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen. Dat betekent dat leden- en abonnee-werving centraal zullen staan op openbare vergaderingen, bij huis-aan-huis-acties en bij andere activiteiten. De partij zal voor de verkiezingen gebruik maken van het verkiezingsprogramma dat voor de verkiezingen in 1971 werd ontworpen en dat naar de mening van de partijleiding nog niets van zijn actuele betekenis heeft verloren.

Het startpunt van de verkiezingscampagne was het reeds in het begin van dit jaar geplande Waarheid-festival, dat op 30 september j.l. in de RAI te Amsterdam werd gehouden.

Kandidatenlijst voor Tweede Kamerverkiezingen

Het partijbestuur heeft op zijn zitting van 16 september j.l. de samenstelling van de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer verkiezingen vastgesteld. Conform het bepaalde in de statuten van de CPN heeft, voorafgaande aan de bijeenkomst van het partijbestuur, over de samenstelling van de kandidatenlijst overleg plaatsgevonden met de districtsbesturen. De partijleiding heeft bij de samenstelling van de lijst gestreefd naar een zekere continuïteit in de parlementaire vertegenwoordiging, hoewel daarnaast andere kandidaten zijn opgenomen die de laatste tijd min of meer het gezicht van de partij mede bepaalden.

Op de lijst worden de eerste tien plaatsen ingenomen door de heren M. BAKKER; H. HOEKSTRA; J.F. WOLFF; F. MEIS; W. v.'t SCHEFFEL; A. de LEY; F. DRAGSTRA; C. v.d. ZAALEN; G. v.d. LAAN; en W. KRANENBURG.

De verplaatsing van de heer W. KRANENBURG van de - verkiesbare - zesde plaats naar de - vermoedelijk kansloze - tiende plaats van de kandidatenlijst, moet gezien worden als het gevolg van de kritiek die op het 24ste congres van de CPN op hem werd uitgebracht. Toen reeds was gesteld dat de heer KRANENBURG van tenminste een van zijn "parlementaire taken" ontheven diende te worden.

De zesde plaats op de kandidatenlijst wordt thans ingenomen door de heer A. de LEY, een pas afgestudeerd arts, die in het partijbestuur belast is met het onderhouden van contacten met studentenorganisaties.

Ten aanzien van de hoge plaats van de heer C.v.d. ZAALEN werd door de partijleiding gewezen op zijn actieve rol in de Rotterdamse haven en op zijn positie in het NVV.

Tijdens de partijbestuurszitting zou voorzitter HOEKSTRA gesteld hebben dat de partij moet rekenen op maximaal zeven zetels in de nieuwe Tweede Kamer. Ondanks deze winst meende hij dat de partij vooral in het Noorden van het land enig stemmenverlies zou lijden. Blijkbaar is men in CPN kringen van mening dat het "Fré MEIS-effect" belangrijk aan betekenis heeft ingeboet.

De B.H.W. in actie tegen de inflatie.

De Bond van Huurders en Woningzoekenden (B.H.W.), een hulporganisatie van de Kommunistische Partij Nederland Marxistisch Leninistisch (K.P.N./M.L.), is begin september gestart met een handtekeningenactie tegen de voortdurende geldontwaarding. Via een brief aan de politieke partijen en de erkende vakcentrales werd aan de actie grotere bekendheid gegeven. De brief is ondertekend door de heer P.J. van ZO, voorzitter van de B.H.W. en organisatie-secretaris van de K.P.N./M.L.

In die brief, waarvan een afschrift werd verzonden aan de pers, stelt de B.H.W. dat zij een petitie met tenminste 100.000 handtekeningen aan de (nieuwe) regering wil aanbieden, teneinde haar eisen, die een eind moeten maken aan de inflatie, kracht bij te zetten. Volgens de B.H.W. zijn de prijsverhogingen de motor van de geldontwaarding en ze eist dan ook een verbod van alle prijsverhogingen, zowel voor het bedrijfsleven als voor de overheid (belastingen en tarieven). Verder lijkt het de B.H.W. redelijk dat de stijging van de arbeidsproductiviteit ten goede komt aan lonen en uitkeringen. Door deze maatregelen zal volgens de B.H.W.-leiding de economie in rustig vaarwater geraken.

De B.H.W. realiseert zich dat zelfs 100.000 handtekeningen niet voldoende zijn om de inflatie te bedwingen. In haar maandblad "De Buurkrant" stelt zij dat bij uitblijven van resultaten de B.H.W. zich zal moeten bezinnen op nieuwe acties, zoals demonstraties. Daarbij kan dan gebruik gemaakt worden van de vele nieuwe contacten die de handtekeningenactie zal opleveren.

Met deze actie heeft de B.H.W. haar werkterrein uitgebreid van de behartiging van woonbelangen (waaronder de strijd tegen de huurverhogingen) tot het werkterrein dat gewoonlijk bestreken wordt door vakbonden en politieke partijen. De gestelde eisen zijn dan ook overgenomen van "Arbeidersmacht", de vakbondsorganisatie van de K.P.N./M.L., die ze in februari j.l. lanceerde tijdens de stakingen in de metaalindustrie.

Kennelijk meent de K.P.N./M.L. haar eisen via de B.H.W. beter tot gelding te kunnen laten komen, nu "arbeidersmacht" in feite een mislukking is geworden en de B.H.W. een snelle groei heeft doormaakt.

De B.H.W. zou thans ongeveer 15.000 leden tellen, maar bekend is dat alle min of meer regelmatige lezers van het maandblad, of zij dat nu wensen of niet, door de B.H.W. als leden worden aangemerkt.

[The following text is extremely faint and largely illegible. It appears to be a continuation of a report or document, possibly containing a list or detailed account of membership and activities. Some words are barely discernible, but the overall content is too light to transcribe accurately.]

ENKELE TRENDS EN GEGEVENS IN DE ROEMEENSE POLITIEK

Inleiding

Roemenië neemt in het Oostblok een afwijkende positie in. Dat is een waarheid die al een aantal jaren min of meer gemeengoed is. Weinig duidelijkheid schijnt er echter te bestaan over de mate waarin zich die Roemeense afwijking voordoet en, niet minder belangrijk, over de beperkingen waaraan de Roemeense politiek onmiskenbaar gebonden is. Wie enkel op de dagelijkse berichtgeving afgaat, zal dan ook gemakkelijk de indruk krijgen dat de Roemeense politiek een permanente zig-zagkoers volgt. Binnen het bestek van een jaar, soms zelfs van enkele maanden wisselen krantenkoppen als "Roemenië contra Moskou" en "Roemenië met Moskou in de pas" elkaar af.

Dit stuk wil de zaak meer trendmatig en in een breder kader bezien. Het concentreert zich daarom op de vraag in hoeverre er inderdaad sprake is van een onafhankelijke Roemeense lijn, waartoe deze leidt en waar deze niet verder kan worden doorgetrokken. Bij de behandeling van dit onderwerp wordt eerst ingegaan op de beperkende factoren en omstandigheden waaraan de Roemeense politiek gebonden en waarvoor zij gekenmerkt is. Daarna wordt een aanduiding gegeven van de afwijkende positie die de Roemenen ten opzichte van de rest van het Sowjetblok innemen. Tenslotte volgt een evaluatie waarin de in de beide voorafgaande delen ter tafel gebrachte gegevens gezamenlijk worden bestudeerd.

1. Gegevenheden en begrenzungen in de Roemeense politiek

Wanneer het gaat over de onafhankelijke politiek en de afwijkende opstelling van Roemenië, gaat het steeds om de buitenlandse politiek. Het is nodig dit met enige nadruk vast te stellen omdat vooral niet de gedachte moet rijzen dat ook de Roemeense binnenlandse politiek afwijkend is van wat elders in het Oostblok wordt vertoond. Het tegendeel is het geval. Intern gezien is Roemenië een van de meest typische Oostbloklanden. Op al zulke beslissende punten als de exclusief leidende rol van de communistische partij, de beheersing van de nieuwsmedia, de centrale planning van de economie, voldoet Roemenië aan de eisen die men aan een orthodox communistisch land mag stellen en vaak doet het regiem er uit eigen beweging nog een scheepje bovenop.

Dat is niet alleen iets van een vroegere periode, waarvan men nu toch heus wel aan het terugkomen is. Integendeel, juist het laatste jaar is er sprake geweest van een duidelijke en doelbewuste verstrakking in de binnenlandse politiek. In juli 1971 nl. lanceerde partijchef CEAUCESCU een grote campagne tot "herstel van de ideologische zuiverheid op alle gebied" die een bepaald ongunstig klimaat schiep voor liberaliseringsverschijnselen. "Beslissend", zo heette het in het eerste van de zeventien actiepunten waarin de campagne werd samengevat, "is de voortdurende groei van de leidende rol van de partij in het besturen van het opvoedingsproces van de massa's". Pers, radio en televisie zijn hieraan geheel ondergeschikt: "Het is noodzakelijk dat de pers een grotere rol gaat spelen in het propageren van de ideologische standpunten van onze partij". Alle verdere publicistische arbeid, m.n. ook de literaire, heeft hetzelfde doel te dienen: "Er zal een strengere contrôle worden ingevoerd, om publicatie te voorkomen van literair werk dat niet beantwoordt aan de eisen die onze partij op politiek-opvoedkundig gebied stelt". De conclusie moet daarom zijn dat de partij zich op het ogenblik meer dan ooit laat voelen als de alles-beheersende monoliet in het politieke, economische en maatschappelijke leven van Roemenië.

Tegen deze verstrakking is wel oppositie gekomen, het meest uitgesproken van de kant van de schrijvers, maar veel effect heeft dit niet gehad. Dat bleek tijdens het van 22 tot 24 mei van dit jaar gehouden Schrijverscongres. CEAUCESCU maakte daar persoonlijk duidelijk dat hij er bij bleef dat de zeggenschap van de partij ook in het literaire leven niet verminderd moest worden maar vergroot. De schrijversbond staat onder leiding van de communistische partij en is een instrument van de partijpolitiek in de literatuur. CEAUCESCU liet daarover geen enkele twijfel bestaan.

Een andere gebeurtenis die aantoonde dat de strakke lijn van juli 1971 nog steeds wordt doorgetrokken, vormt de in juli van dit jaar gehouden nationale partijconferentie. Deze bijeenkomst, ongeveer gelijk te stellen aan een buitengewoon partijcongres, maakte bovendien nog eens expliciet duidelijk dat de strenge binnenlandse politiek niet alleen op ideologisch en cultureel gebied betrekking heeft maar ook op dat van de economie. De economische problemen vormden een van de hoofdpunten van de conferentie-agenda en er werd dan ook veel gesproken over

de noodzaak nieuwe, meer effectieve structuren te ontwikkelen op het gebied van planning en management.

Die noodzaak is zeker aanwezig. De Roemeense industrialisatie ontwikkelt zich in een hoog, om niet te zeggen geforceerd tempo en naarmate zij zich verder ontwikkelt vraagt zij om een flexibeler leiding, om een aanpak die is afgestemd op de veranderende omstandigheden. M.a.w., om een economische hervorming. Iets dergelijks echter werd door de conferentie ondanks de vele woorden over de "vernieuwing en vervolmaking van de nationale economie" allerm minst tot stand gebracht. De oude idee dat een orthodox centralisme de juiste methode is om de nationale kracht te mobiliseren, is door de conferentie eerder versterkt dan verzwakt.

Kunnen de voorstanders van hervormingsmaatregelen moeilijk optimistisch zijn, de arbeiders kunnen dat evenmin. De conferentie riep hen in alle toonaarden op een grotere inspanning te leveren: zo mogelijk moet het nu lopende 5-jarenplan in kortere tijd worden vervuld dan aanvankelijk was vastgesteld. Tegelijk met de conferentie vond bovendien de publicatie plaats van een strenge codex van gedragsregels onder de titel "Levens- en gedragsnormen voor communisten". Daarin worden "nalatigheid, verkwisting, egoïstische interesse en parasitisme" de Roemeense communisten (en vanzelfsprekend ook de niet-communisten) als zware zonden voorgehouden. Deze codex levert een illustratie temeer op van de manier waarop CEAUCESCU en zijn medewerkers hun doeleinden proberen te bereiken, nl. door contrôle en disciplineren van de bevolking. De aanpak van de Roemeense partijleiding is al met al geen andere dan die door BREZJNEV in de Sowjet-Unie wordt gevolgd. Meer algemeen geformuleerd: de principes van het communisme naar Sowjetstijl worden in Roemenië's binnenlands politiek nauwgezet beschermd en in de praktijk gebracht.

Het is van belang dit feit in een beschouwing over de Roemeense onafhankelijke politiek met nadruk te onderstrepen. In de eerste plaats omdat het op zichzelf een karakteristiek gegeven is (CEAUCESCU c.s. hebben er geen enkele moeite mee), in de tweede plaats omdat die dogmatische binnenlandse politiek ook de prijs is die Roemenië voor de inderdaad onorthodoxe buitenlandse politiek moet betalen.

Om dit laatste nader te verklaren moet worden gewezen op het feit dat de Sowjet-Unie binnen haar invloedssfeer het grootst mogelijke conformisme aan haar standpunten eist. De satellieten zijn

daardoor gedwongen zich aan Moskou aan te passen; zij weten dat de Sowjet-leiders non-conformisme niet accepteren, althans uiteindelijk niet en buiten bepaalde grenzen niet. Deze toevoeging is van belang want het gaat er niet om te beweren dat er in het Oosteuropese blok in het geheel geen diversiteit bestaat, maar om aan te tonen dat deze begrensd is: er kan een afwijking zijn op een bepaald punt of een aantal punten, zelfs op een essentieel, maar niet op een groot aantal essentiële punten, laat staan alle. Essentiële punten zijn: het onbetwiste leiderschap van de communistische partij, staats-eigendom van de produktiemiddelen en centrale planning, controle van de massamedia, een geïnstitutionaliseerde coördinatie met c.q. fundamentele trouw aan de Sowjet-militaire en buitenlandse politiek

Nu schijnt Moskou afwijkingen toe te staan op basis van *quid pro quo*. M.a.w. de meer liberale koers die bijv. Hongarije zich binnenlands en in de economische politiek permitteert, wordt slechts door Moskou geduld omdat de Hongaarse buitenlandse politiek zeer trouw de Sowjetlijn volgt. Wanneer men daarentegen Roemenië bekijkt, valt het omgekeerde op. Roemenië heeft kennelijk de ruimte voor een onafhankelijke buitenlandse politiek (mede) omdat het regiem CEAUCESCU door Moskou wordt gezien als garant voor een orthodoxe binnenlandse ontwikkeling en al even orthodoxe interne partijverhoudingen, geheel naar Sowjetvoorbeeld.

Bij deze conditionering blijft het echter niet. De buitenlandse politiek is daarnaast aan nog andere beperkingen gebonden, beperkingen die deels specifiek voor Roemenië zijn, deels samenhangen met de positie van Sowjetsatelliet in het algemeen. Daar is allereerst het in het Oostblok obligate bilaterale vriendschapsverdrag met de Sowjet-Unie. Door deze verdragen zijn de Oostbloklanden o.m. verplicht tot een geïnstitutionaliseerde coördinatie van hun buitenlandse politiek met die van de Sowjet-Unie. Nu zijn er hier wel variaties (het Sowjet-Tsjechoslowaakse verdrag bijvoorbeeld laat Praag in feite geen enkele speelruimte) maar ook in het Sowjet-Roemeense vriendschapsverdrag is, zij het in minder stringente zin, wel degelijk sprake van deze coördinatie. Het artikel in kwestie zegt dat de verdragspartners elkaar over relevante internationale kwesties zullen raadplegen, met het doel hun wederzijdse standpunten met elkaar in overeenstemming te brengen.

Muurvast bindt dit Roemenië niet en de praktijk toont hoe weinig er regelmatig van die overeenstemming terecht komt. Maar toch is het van belang te constateren dat zelfs op het terrein waarop Roemenië zich zo non-conformistisch gedraagt, het land beslist geen vrijbrief heeft om te doen wat het wil. Moskou zou met het verdrag in de hand kunnen eisen dat Roemenië in de pas loopt.

Er is nog een ander punt dat de speelruimte van de Oosteuropese bloklanden en dus ook van Roemenië beperkt. Alle satellieten zijn vrijwel geheel van de Sowjet-Unie afhankelijk voor hun militaire uitrusting. Zij hebben noch voldoende geld om wapensystemen uit niet-communistische landen te kopen, noch de know-how om zelf geavanceerde wapens tot ontwikkeling te brengen. Wat zij van Moskou krijgen is bovendien niet altijd even geavanceerd. Vaak gaat het om materieel dat door het Sowjet-leger is afgedankt. Dat dit wezenlijke beperkingen oplegt aan het streven naar een politiek van onafhankelijkheid zal zonder meer duidelijk zijn. Voor wat Roemenië betreft komt daar nog een onverdedigbare grens van 900 mijl bij.

Op economisch gebied bestaan er soortgelijke beperkende afhankelijkheidsverhoudingen, al variëren die per satelliet sterker dan de militaire. Hoewel Roemenië al meer dan een tiental jaren bezig is zich op dit gebied minder afhankelijk te maken, vindt toch nog altijd meer dan de helft van het handelsverkeer met het Oostblok plaats. Daarmee hangt wel samen dat het land m.n. de laatste tijd de Comecon-integratie niet geheel kan weerstaan.*)

Het is van belang hierop even in te gaan. De economische politiek van Roemenië heeft nl. onmiskenbaar een functie in het onafhankelijkheidsstreven. Hoe minder men in economisch opzicht op Moskou is aangewezen, des te groter is immers de politieke speelruimte. Vandaar het streven om op een zo kort mogelijke termijn een zo krachtig mogelijke industrie op te bouwen die ook bij de Westerse markt aansluiting kan vinden. Hoezeer Roemenië zich aan de door Moskou geleide Comecon-omarming probeert te onttrekken tonen de cijfers: tussen 1965 en 1970 steeg de Roemeense handel met het Oostblok met 30%, die met het Westen daarentegen met 93%. Deze medaille had wel haar keerzijde. Roemenië was niet in staat de grote importen uit het Westen met vol-

*) Door de recente aanvraag van het lidmaatschap van het Internationale Monetair Fonds en de Wereldbank tracht Roemenië kennelijk een nieuw tegenwicht te vinden.

doende export te dekken. Tengevolge hiervan zijn de schulden bij diverse Westerse landen sterk gestegen en worden allerlei goederen die de binnenlandse markt hard nodig heeft, voor de export bestemd. Dat gaat ten koste van de Roemeense konsument die bovendien als arbeider voortdurend wordt opgeroepen tot harder werken. De spanningen die door deze snelle industrialisatie worden opgeroepen moet men niet licht opvatten.

Er zijn in Boekarest en in Moskou niet weinigen die zich afvragen of deze spanningen op den duur niet tot serieuze moeilijkheden op politiek en/of economisch gebied zullen leiden. In Moskou wordt ongetwijfeld gehoopt dat de ambitieuze economische politiek van Roemenië zal mislukken zodat Boekarest zich tot een groter aanpassing aan het Oostblok gedwongen zou zien. Nu heeft CEAUCESCU de laatste tijd niet de indruk gewekt dat hij van plan is een stapje terug te doen. De ideologische campagne bijv. was beslist niet geschikt als mogelijkheid om stoom af te blazen maar waarschijnlijk bedoeld om door het opleggen van meer discipline bestaande spanningen juist te onderdrukken. Hoe dit zij, de kans dat er een stap terug zal moeten worden gedaan blijft toch steeds aanwezig en wordt zelfs groter naarmate CEAUCESCU c.s. het tempo van de industrialisatie proberen op te schroeven.

Tenslotte bestaat er nog een beperking in de vorm van een stuk Sowjet-invloed dat zich min of meer in de informele sfeer afspeelt en dat dateert uit de tijd kort na WO II toen de Oosteuropese landen bemand waren met Sowjet-adviseurs die bij beslissingen op allerlei gebied veelal de centrale figuur waren. Hoewel deze situatie, zeker in Roemenië, niet meer bestaat zijn er toch overblijfselen van. Zo wordt aangenomen dat er uitgerekend op het zo belangrijke terrein van de staatsveiligheidszaken nog altijd een aantal Sowjet-funktionarissen in Roemenië aanwezig is en de Roemeense spionagedienst samenwerkt met die van de Sowjets. In elk geval liet een spionage affaire in Parijs in 1971 bevroeden dat de Roemenen daarin voor Moskou werkten.

De beperkingen waaraan de Roemeense onafhankelijke politiek is gebonden mogen, dit ter afsluiting, niet worden gebagatelliseerd.

2. Het Roemeense non-conformisme.

De tekenen van afwijkend gedrag in de Roemeense buitenlandse politiek - daarbuiten is er immers geen non-conformisme - zijn duidelijk en zelfs spectaculair genoeg.

Boekarest week bij talrijke gelegenheden van de door Moskou gevolgde lijn af.

- Op het moment dat het hele Oostblok nog niet aan normalisering van de betrekkingen met West-Duitsland toe was, in 1967, ging Roemenië zonder zich om een gemeenschappelijk front te bekommeren, diplomatieke betrekkingen met de Bondsrepubliek aan.
- Ook in 1967 weigerde Roemenië als enige Oostblokland de diplomatieke betrekkingen met Israël te verbreken.
- In 1971 bracht CEAUCESCU de Roemeens-Chinese betrekkingen tot een hoogtepunt, terwijl Moskou steeds maande tot het vormen van een gemeenschappelijk front tegen Peking.
- In 1971 en 1972 ging Roemenië toenadering zoeken tot de EEG, waarmee het opnieuw een gemeenschappelijke lijn aan de laars lapte: Moskou was op dat ogenblik nog nauwelijks toe aan de feitelijke erkenning van de EEG.
- Hieraan kan nog worden toegevoegd het voortdurende dwarsbomen van Sowjetplannen in Comecon- en WP-verband.

Minder spectaculair maar van essentieel belang zijn de Roemeense verrichtingen op ideologisch gebied. Daarom essentieel omdat de Roemeense leiders een samenhangend geheel van denkbeelden hebben ontwikkeld waarin de afwijkende politiek die hierboven met een aantal voorbeelden is aangeduid, haar theoretische rechtvaardiging vindt. Dit verheft deze politiek van het niveau van het incidentele affront tot dat van de principiële uitdaging: de Roemeense visie op de verhoudingen tussen de socialistische *) landen en tussen de communistische partijen verschilt diametraal van de Sowjetvisie. De kern van de zaak is dat de Roemenen en de Sowjets een verschillende betekenis toekennen aan de nationale staat. Het is verleidelijk en trouwens ook terecht om in dit verband te wijzen op het Roemeense nationalisme als eigenlijke en diepste grond van het verzet

*) Bij de hantering van de termen socialisme en socialistisch is hier steeds het communistische taalgebruik gevolgd. Men moet dus vooral niet denken aan het Westerse democratisch socialisme.

tegen het Sowjet-imperialisme. Maar het gaat hier om de ideologische vormgeving.

Vanuit Roemeens standpunt bezien is de nationale staat de primaire factor, zowel in het internationale systeem als bij de opbouw van het socialisme. Alleen binnen het raam van de nationale staat kan volgens de Roemeense theoretici het socialisme gerealiseerd worden. De geschiedenis heeft nl., aldus de Roemenen, bewezen dat de socialistische revolutie steeds voortkomt uit de tegenstellingen binnen een bepaalde natie en alleen succes heeft omdat zij geleid wordt door degenen die tot die natie behoren. Elke natie heeft immers een eigen cultureel en economisch karakter, specifieke problemen en tradities, waarmee rekening moet worden gehouden bij de socialistische opbouw. Als dat niet gebeurt, dan wordt die opbouw in gevaar gebracht. En omdat alleen wie deel uitmaakt van de natie in kwestie en meer in het bijzonder de nationale CP in staat is hier de juiste weg te vinden, moeten buitenstaanders, ook socialistische buitenstaanders, zich van elke inmenging onthouden. Het aan de macht komen van de arbeidende klasse leidt daarom niet tot het verdwijnen van de nationale staat, het brengt deze alleen op een hoger niveau. Op dat hogere niveau boeten de meest kenmerkende attributen van de nationale staat, soevereiniteit en onafhankelijkheid, niet aan betekenis in, integendeel zij komen hier pas tot volledige ontwikkeling. Het Sowjet-standpunt daarentegen is dat de nationale vormen niet meer voldoende zijn voor de ontwikkeling van het socialisme en dat slechts door de combinatie van de nationale en internationale aspecten van de socialistische wereld - met de klemtoon op de laatste - het socialisme kan worden gerealiseerd. Anders gezegd: Moskou stelt zich op het standpunt dat de nationale belangen van elke afzonderlijke socialistische staat ondergeschikt zijn aan de "internationalistische" belangen van de socialistische gemeenschap. Het zal duidelijk zijn dat deze visies niet te harmoniëren zijn.

Dit algemene verschil nu loopt door tot waar het uitmondt in een aanval op de positie die Moskou zichzelf toekent. Zoals bekend wenst Moskou in de socialistische gemeenschap de toon aan te geven en in de praktijk gebeurt dat ook in ver gaande mate. Dit wordt gemotiveerd met de zg. wetten van het socialisme. Deze houden

in dat de opbouw van het socialisme beantwoordt aan een objectief, algemeen geldig patroon dat in en door de Sowjet-Unie als eerste socialistische staat is blootgelegd. M.a.w., het Sowjetmodel is in feite bindend voor de andere socialistische landen. Dit wijzen de Roemenen echter af. Zij stellen daarvoor in de plaats dat de wetten van het socialisme dan wel algemeen mogen zijn maar dat zij toch altijd weer in een verschillende nationale context (zie boven) gehanteerd worden. Conclusie: Er is geen universeel geldig model. Daarmee wordt het Sowjetvoorbeeld onttroond als de maatstaf waar- aan alles behoort te worden afgemeten en wordt Moskou het recht ontzegd zich op te werpen als de instantie die over de gang van zaken in andere socialistische landen heeft te oordelen.

Van hieruit komt tenslotte de BREZJNEW-doctrine in zicht, de leer van de (in de praktijk door Moskou) beperkte soevereiniteit der (andere) socialistische landen. Voor de Sowjet-Unie is deze doctrine de logische consequentie van haar denkbeelden over de verhoudingen binnen de socialistische wereld en haar eigen plaats daarin, voor de Roemenen gaat het hier om het verwerpelijk eindpunt van een redenering die geheel tegengesteld is aan hun eigen denkbeelden. Hoewel de verschillen tussen Boekarest en Moskou op dit punt niet groter kunnen zijn, zijn ze op het eerste gezicht overigens niet al te duidelijk. Niet alleen de Roemenen nl. spreken alsmaar over niet-inmenging, gelijke rechten, onschendbaarheid van de soevereiniteit enz., ook de Sowjets doen dat voortdurend.

Het verschil ligt in de interpretatie van deze begrippen. De Sowjets c.s. nl. plaatsen soevereiniteit enz. in het kader van het (uiteraard) "internationalistische" klassebelang. Richt het gebruik van de soevereiniteit van een bepaalde socialistische staat zich nu tegen dat klassebelang, dan is er sprake van misbruik van die soevereiniteit. Omdat de ware, resp. de niet-misleide communist een dergelijke fout nooit zal begaan, moet achter zo'n misbruik de eveneens internationale klassevijand zitten. Die bestrijdt men als socialistische gemeenschap vanzelfsprekend gemeenschappelijk. Wat dus in zo'n verband interventie (Tsjechoslowakije) heet, is in deze visie geen aanranding van de soevereiniteit maar een daad die de soevereiniteit van de staat in kwestie handhaaft. Want wat blijft er van soevereiniteit over als die een prooi wordt van de klassevijand?

Voor de Roemenen, die deze redenering niet willen volgen, blijft er in feite maar één weg open en die leidt naar het traditionele internationale recht zoals dat in het Westen wordt opgevat. Daarom, communistic of niet, de soevereiniteit is voor de Roemenen een absolute en onvervreembare eigenschap van elke natie.

Hoe zwaar dit wordt benadrukt bleek opnieuw tijdens de al genoemde recente partijconferentie waar CEAUDESCU niet aarzelde om te spreken over het "geheiligde recht" op nationale soevereiniteit. Bij een dergelijke opvatting wordt - dat zal duidelijk zijn - het "internationalistische" klassebelang een secundaire zaak in plaats van het principe dat alles aan zich ondergeschikt maakt.

Nu is die klasseinterpretatie een moeilijk grijpbaar iets; de Roemenen zijn wel de laatsten om dit niet te beseffen. Het is dan ook bijna vermakelijk hun verwoede pogingen te zien om duidelijk te maken dat zij met soevereiniteit ook werkelijk soevereiniteit bedoelen en niet die onafhankelijkheid die op grond van een klasseinterpretatie d.m.v. "broederlijke hulp" in stand wordt gehouden. Zo zegt bijv. het conferentiedocument over de internationale betrekkingen dat "elke schending van welke aard ook" van de soevereiniteit een daad tegen de vrede is en dat ieder land het recht heeft zich "met elk denkbaar middel" te verdedigen tegen "welke schending dan ook" van de nationale onafhankelijkheid. Dit taalgebruik spreekt boekdelen.

Voor wat betreft de verhoudingen tussen de CP-en gelden volgens de Roemenen dezelfde principes als tussen de staten. Net zoals elke staat een absoluut recht op zelfstandigheid heeft, zo heeft ook elke CP dat. Om nog eens het document van de partijconferentie te citeren: "... in de huidige omstandigheden is het niet langer mogelijk vast te houden aan de gedachte dat de internationale communistische beweging één leidend centrum moet hebben". Toegespitst op de praktijk komt het Roemeense standpunt in hoofdzaak hierop neer:

- de interne en externe politiek van elke afzonderlijke CP mag niet het onderwerp van kritiek of onderzoek door een andere partij zijn;
- internationale bijeenkomsten van CP-en hebben niet het recht richtlijnen op te stellen die voor alle partijen bindend zijn;
- een partij mag niet proberen in het contact met een andere partij de leiding van die partij te passeren.

Dit zijn evenzovele aanvallen op CPSU-standpunten én praktijken. In feite vormen de Roemeense denkbeelden een afwijzing van de idee van absolute politieke uniformiteit binnen de communistische beweging en kunnen zij slechts leiden tot pluralisme en polycentrisme.

Terzijde moet hier nog worden gewezen op een implicatie van de Roemeense theorieën. Als het over het Roemeense non-conformisme gaat, gaat het - dit stuk wijst er met nadruk op - om de Roemeense buitenlandse politiek. Maar na het voorgaande zal het duidelijk zijn dat met de ideeën over de zelfstandigheid van de socialistische landen en partijen ook een binnenlandse afwijking gerechtvaardigd kan worden, sterker nog dat die er de consequentie van kan zijn. Dat de Roemeense leiders hiertoe op dit ogenblik niet willen en/of niet kunnen overgaan is zeker waar, maar even zeker willen zij het recht op een eigen binnenlandse lijn die niet gebonden is aan Moskou's imprimatuur erkend zien. CEAUCESCU zelf maakte dit kortgeleden nog eens ondubbelzinnig duidelijk toen hij zei dat elke natie (dus ook elke socialistische natie) zonder enige inmenging van buitenaf bij haar ontwikkeling moet kunnen uitgaan van de eigen culturele, sociale en economische kenmerken.

Wat betekent dit alles nu? Gaat het enkel om een abstract woordenspel dat in de praktijk weinig of niets heeft te betekenen? Dat lijkt onwaarschijnlijk. Enkele argumenten:

- Het is niet onbetekenend dat de Roemeense partijconferentie zoveel aandacht heeft besteed aan de buitenlandse betrekkingen, terwijl de economische problemen aanvankelijk als belangrijkste punt op de agenda stonden. Ongetwijfeld heeft dit te maken met het feit dat CEAUCESCU er aan de vooravond van de nu duidelijk naderende Europese veiligheidsconferentie nog eens behoefte aan had voor een breed forum een aantal principiële uitspraken te doen over de internationale betrekkingen en vooral ook over die tussen socialistische landen. Op die conferentie zal het in belangrijke mate gaan over de vraag hoever de Sowjet-invloed in Europa reiken zal. Juist op dit punt wil Roemenië er geen twijfel over laten bestaan dat het, zeker wat het deel van Europa betreft waartoe het zelf behoort, die Sowjet-invloed aan banden

wil zien gelegd. Geen BREZJNEW-doctrine, geen voorwendsel "van welke aard ook" voor inmenging "in welke staat ook". Door dit standpunt in te nemen stelt Roemenië zich tegenover de Sowjet-Unie op en verbreekt het door Moskou in deze belangrijke zaak gewenste gemeenschappelijke Oosteuropese front.

- Binnen het Oosteuropese blok stelt Roemenië het hele ideologische samenstel dat de verhoudingen tussen de socialistische landen volgens Moskou moet regelen, ter discussie. De Roemenen beschouwen Moskous opvattingen hierover als verouderd, althans niet langer aanvaardbaar. Er moeten nieuwe principes komen, dat werd op de partijconferentie meer dan eens vastgesteld. En die principes moeten uitgaan van de niet-inmenging "onder welk voorwendsel ook". Nu hebben de Roemenen zich tot voor kort in hun uitspraken rond dit punt nogal ingehouden door er nadruk op te leggen dat zij hun standpunt aan niemand wilden opdringen. Daarvan echter is de recente partijconferentie afgestapt. De socialistische broeders worden opgeroepen met de Roemenen mee te doen. De conferentie sprak uit overtuigd te zijn van "de noodzaak in overeenstemming met de andere socialistische landen een gedetailleerde definitie te ontwikkelen inzake de principes en regels die het nieuwe type van onderlinge betrekkingen tussen alle socialistische landen moeten bepalen..." En CEAUCESCU zelf zei: "Wij moeten een intensieve politieke actie ondernemen voor hun realisering op alle gebieden van de verhoudingen tussen de socialistische landen". (Nl. van die nieuwe principes.) Wat met dit spreken over een nieuw type relaties in feite gebeurt is niets minder dan de oproep tot het opstellen van een anti-BREZJNEW-doctrine.

3. Evaluatie

Dit stuk omvat twee delen die elkaar op het eerste gezicht tegen spreken en die dat ook bij nadere beschouwing min of meer blijven doen. In het eerste gedeelte wordt aangetoond dat de onafhankelijke Roemeense politiek begrensd is door een raam dat wezenlijke beperkingen oplegt. Het tweede gedeelte houdt staande dat die onafhankelijkheid, dat non-conformisme, beslist geen wassen neus is.

Hoe is het een met het ander te rijmen? Sluit het een eigenlijk het ander niet uit zodat, als de Roemeense politiek werkelijk aan-

spraak op het predikaat onafhankelijk kan maken, die beperkingen moeilijk erg reëel kunnen zijn? Of omgekeerd, als die beperkingen inderdaad zo wezenlijk zijn, is het dan niet irreëel om van een onafhankelijke politiek te spreken?

Dit stuk is er van uit gegaan dat het wegstrepen van het een tegen het ander een vals beeld oplevert: men wordt daardoor blind tegenover de beperkingen waaraan de Roemeense politiek wel degelijk gebonden is of men erkent de onafhankelijkheid niet die zich in deze politiek wel degelijk manifesteert.

Maar is het dan niet tenminste mogelijk het een tegen het ander af te zetten, zodat kan worden vastgesteld van hoeveel onafhankelijkheid er sprake is of kan zijn bij een bepaalde hoeveelheid beperkingen? Dat zou alleen kunnen als deze beide elementen statisch en precies meetbaar naast elkaar stonden. Maar zo simpel is het niet. Het is niet zonder meer duidelijk hoever Moskous streven naar een door de Sowjet-Unie gedomineerde integratie van de socialistische landen tot één gesloten systeem en het Roemeense verzet daartegen elk voor zich reiken. Het gaat hier verder om zaken die ten opzichte van elkaar in beweging zijn en die zich bovendien op twee niveaus afspelen, dat van de dagelijkse politieke gebeurtenissen en dat van de ideologie. Op het niveau van de dagelijkse politiek is Roemenië nu eens in staat het Sowjet-streven te dwarsbomen of zich eraan te onttrekken, dan weer gedwongen toe te geven. Op ideologisch gebied staan beiden op het essentiële punt van de verhoudingen tussen de socialistische landen diametraal tegenover elkaar. Juist in verband met dit laatste is het weinig zinvol aan te nemen - zoals nog wel eens gebeurt - dat Roemenië een soort experimentele Sowjetpion is die wat meer vrijheid gekregen heeft om het Kremlin wat extra speelruimte te geven en het Westen zand in de ogen te kunnen strooien. De verschillen zijn daarvoor te wezenlijk. De ideeën van CEAUCESCU c.s. kunnen binnen het Oostblok alleen maar werken als een desintegrerend ferment en omgekeerd zou ook maar de geringste aanvaarding van wat door de BREZJNEV-doctrine wordt belichaamd, het Roemeense non-conformisme in wezen te niet doen.

De positie van Roemenië geeft men waarschijnlijk het beste aan door te stellen dat dit land zich op het ogenblik bevindt in het snijpunt van de door Moskou gewenste Oosteuropese integratie en van het polycentrisme/pluralisme waarmee datzelfde Moskou worstelt in de com-

unistische wereldbeweging. Van dit polycentrisme/pluralisme dat eerder Joegoslavië, China en Albanië buiten het Sowjetblok heeft geplaatst, is Roemenië objectief gezien nu de belangrijkste protagonist binnen het blok. Het lijkt daarom erg waarschijnlijk dat het met de botsingen tussen Roemenië en de Sowjet-Unie voorlopig nog wel niet gedaan zal zijn. Zo verwacht meer dan één commentator dat de komende Europese veiligheidsconferentie die zeker ook de verhoudingen in het Oostblok zal beïnvloeden, de Sowjet-Roemeense spanningen naar een nieuw hoogtepunt zal voeren.

*

* *